

fervidæ et ferri candentis experimentum, quo innocentiam comprobavit suam Richarda, filia regis Scotorum et uxor Caroli Crassi, a viro propter adulterii suspicionem repudiata atque ulterius marito ad concubitum inepto, se virginem patefecit coram vercellensi antistite Luidardo. Mirifice propagatum est et ubique floruit monasticum S. Benedicti institutum.

Leonis V iconomachi, et corpus S. Bartholomæi apostoli ex insula Lipari translatum est Beneventum, anno 840 juxta Chronicum Sigeberti.

Prædicatum Evangelium in Dania ab *Ebone* rhemensi episcopo, illuc misso a S. Paschali I, romano pontifice, anno 823, et sacro regenerationis lavacro tinctus est anno 826 rex Danorum *Heroldus*. Christianæ item religioni nomen dedit anno 878 alter Daniæ rex *Gitro* nomine. Suevos Cimbrosque ad Christum convertit S. *Anascharrius*, monachus corbeiensis, primus episcopus hamburgensis, deinde bremensis archiepiscopus, consecratus anno 833, sedente Gregorio IV. Daniam antea, comite Ebbone, de quo supra, petierat. *Cyrillus* ac *Methodius* monachi, hortante Theodora Augusta, matre Michaelis III, circa annum 850, ad revocandos ab idololatria Mysos, Bulgaros aliasque gentes sese applicuerunt.

Leo III, quem ex hac vita discessisse diximus anno 816, pretiosissimum Christi sanguinem, Mantuæ, ut fama erat, una cum corpore S. *Longini* martyris, qui lancea latus Domini pendens e cruce transfixit, repertum, rogante Carolo Magno, recognovit et rei veritatem dicitur comprobasse. Historici id referunt ad annum 804: Bollandus ad diem 15 martii. Honoratus a S. Maria in *Animadversionibus criticis*, et card. Lambertinus, seu Bened. XIV, libro IV *De canoniz. sanct.* de hoc Leonis III judicio pertractant. Proferunt et Baptistæ Mantuani versus, ex libro I *De sacris diebus*, seu III Fastorum, ubi de sancto Longino ait:

Sæcula post aliquot tua sunt translata per undas
Corpora in Italiam, Christi cum sanguine sacro
Ad crucis excelsæ quondam vestigia lecto,
Atque in vase brevi tecum post fata sepulto.
Ultima divino sedes tibi, Mantua, nutu
Hospitiumque fuit, mediis ubi mœnia in undis
Dicitur antiquus quondam posuisse Bianor.

Idem in aprili, *De sanctis Leonibus*:

Tertius in regno primi pervenit ad annos,
Atque diu Romanorum fœdissima passus
Jurgia, damna, minas, iter est ingressus ad Alpes,
Ut sibi Gallorum regem sociaret, et illo
Auspice, terrorem romanæ evaderet iræ,
Dum meat, audito sancti rumore cruoris
Nuper adinventi, gressum convertit ad urbem,
Nomina cui fecit virgo Cadmeia Manto:
Et quæ purpureus sanguis faciebat in horas

APPENDIX.

EXTERNÆ RES ATTINGUNTUR.

Francorum reges iidem fuere ac imperatores cap. v descripti, usque ad *Carolum III* cognomine *Crassum*, cui anno 889 suffectus est *Odo*, filius Roberti, Andium ducis, a genere Caroli Magni alienus. At anno 898 rediit regnum ad *Carolum IV*, filium Ludovici Balbi, cognomento *Simplicem*, qui e throno ejectus fuit anno 923, egitque animam anno 929.

In Hispaniis vero post Alphonsum Castum anno 829, consecutus est regnum *Ramirus I*; anno 850 *Ordonius*, et anno 866 *Alphonsus III*, cognomine *Magnus*¹.

Saracenorum vero caliphæ dominatores Orientis fuerunt, *Aaron-Rachid*, a quo anno 801 legati, elephas et donaria complura ad Carolum Magnum missa fuerunt. Huic extincto, hegiræ anno 193, christianæ æræ 809, successit *Mahomet-Alamin*, quem ad rempublicam regendam ineptum, anno 813, hegiræ 198, dejecit frater *Abdalla-Almamon*². Obiit Almamon

Mira opera intuitus, credi debere putavit
Effusum nostra pro libertate cruorem.

Sinimus pias et inveteratas populorum traditiones in suo robore permanere, penitus omisis difficultatibus, quæ circa hanc Mantuanæ urbis, et consimilem Sarzanensis, pretiosi Sanguinis reliquias, possent moveri. Non opus est, ut in hujus generis immoremur controversiis. Longinum Cæsareæ in Cappadocia passum tradunt martyrologia et scriptores laudati a Ven. Baronio in notis ad romanum idibus martii. Viget apud nos traditio vetusta, corpus S. Longini servari apud nostrates, et asservari sub ara maxima in templo S. P. Augustini de Urbe. Porro ecclesiasticorum Annalium Parens in præcitatis notis inquit: « Sancti Longini venerandum » corpus Roma asservari præcepit in ecclesia Sancti Augustini. »

¹ Regnavit apud Anglos, sublata anno 818 Heptarchia, *Egbertus* usque ad annum 837; *Etevalphus* usque ad an. 837; *Ethebaldus* ad an. 860; *Edelbertus* 865; *Edelredus* 872; *Alfridus* usque ad annum 899. Deinde *Eduardus I* usque ad annum 925.

² Calipha *Almamon*, mathematicus nomine *Benhonaim* geographiam Ptolomæi vertit ex græca in arabicam linguam; eodemque calipha jubente, facta est geometrica totius terræ extensionem assequendi regula per lineam et gradus meridionales; quod post annos supra nongentos, regnante Ludovico XIV, perfecerunt iterum doctissimi Galliarum astronomi.

anno 833, hegiræ 218, eique suffectus est *Mahomet-almoutasem*; quo anno 838, Amorio, urbe Phrygiæ expugnata, incolæ omnes in ore gladii interfecti fuerunt. Fatis cessit Almoutasem anno 842 et hegiræ 227, suffecto illi filio *Aaron-Alovatec Aboujafar*. Immodica venere extincto Alovatec anno 846, hegiræ 231, renunciatus est calipha *Jafar Alboulfader*, cognominatus *Moutevaquel*. Huic interfecto anno hegiræ 247, chr. 861, successit parricida *Mahomet Mostaser*, anno proximo extinctus. Arripuit tum imperium *Ahmed*, minimus filius caliphæ Almoutasem, interfectus anno 865, hegiræ 251. Regnavit postmodum *Mahomet-Molutaz*, filius caliphæ Moutavaquel, qui obiit anno 869, hegiræ 255. Successit huic *Moutamid* anno 870, hegiræ 256, voluptatibus deditus, cujus mors contigit anno hegiræ 279, æræ communis 892. Defuncto Moutamid, regnum occupavit nepos ejus *Ahmed*, ob libidinis excessum extinctus æræ vulgaris 902 et hegiræ 289.

Descripta modo calipharum Saracenorum serie, memoria repetendum est, illos anno 746 depopulatos Siciliam, horreum romani populi, insulasque finitimas, Romam usque profectos, vaticanam diripuisse basilicam, multisque abductis civibus, multis cæsis, per viam Appiam contendisse Fundos, atque ea incensa urbe, consedissee juxta Minturnas in paludibus Marii. Ad Romæ vero civitatis præsidium, anno 848 Leo IV addidit, cinxitque mœnibus partem illam quæ dicitur *civitas Leonina*, ne ulterius excursionibus hostium paterent ædes apostolorum. Tentarunt tamen Saraceni nova instructa classe ad romanum littus appellere, sed maris tempestate et Neapolitanorum jactati pugna, anno 849 miserrime perierunt. Anno insuper 856 Benevento egressi, devastarunt Neapolim; quo anno Romæ Tiberis supra modum exundatio plura attulit incommoda, superveniente maxime pestilentia. Excidium urbi Salernitanæ et deinde universæ Calabriae, anno 871 iidem Saraceni attulere. In Africa item anno 893 urbes, templa, hominesque igne ferroque vexarunt.

Verumtamen non omnia Saracenorum feritati prospere contigerunt; siquidem an. 848 a Lothario imperatore, Benevento

expelluntur. Illos item anno 866 bello lacesavit et Bario arcta obsidione conclusit Ludovicus II. Salerno rursus illos Ludovicus ejecit anno 874, ibique ipsorum Saracenorum, qui ex Africa advenerant, princeps Abdala, dum niteretur in templo SS. Martyrum Fortunati et Caii comprimere virginem, lapsa e tecto trabe, peremptus est illæsa omnino puella. Extra Italiam pariter Saraceni non semel fuerunt attriti. In Hispania quippe rex Ramirus, anno secundo regni sui, septuaginta Saracenorum millia trucidavit, atque anno 880 ab imperatore Basilio expugnata et deleta est illorum classis, qua Orientis oras plurimum infestabant.

In Gallias anno 845 irruerunt *Normanni* e Norvegia et Suecia profecti, duce illorum rege *Horich*. Germania item ab Hunnis anno 889 miserrime fuit devastata.

Alia, quæ Chronicorum editores adnotarunt, perfunctorie recenseo, id est, terræmotum, quo Romæ primo hujus sæculi anno corruit S. Pauli basilica; vastatam an. 807 Rhodum ab Aaron-Rachid; infelicem Pipini contra Venetos expeditionem anni 810, haud feliciorum Bernardi, filii Pipini, adversus Ludovicum Pium, a quo devictus anno 817, erutis oculis miserabiliter obiit; Forum Julium anno 828 direptum a Bulgaris; basilicum Romæ anno 847 pestifero halitu homines interimentem, ut dixi cap. 1 in not. ad S. Leonem IV, alteram et exitiosissimam Tiberis exundationem anni 856, ab Anastasio commemoratam; occupatas anno 878 a Saracenis, et fere deletas Syracusas; ab iisdem incensum an. 884 monasterium cassinense, atque interfectum abbatem Bertharium, prælaudatum capite v; obitum Joannis Scoti, viri doctissimi, quem in Anglia anno 883 discipuli graphiis necarunt, prout inuimus capite iv nuper citato. Quanquam vero Græcis consilium imperatricis Irenis transeundi ad nuptias Caroli Magni, de qua rediximus præcedenti sæculo, pagina 235, magnopere displiceret; nihilo tamen minus *Nicephorus*, qui relegata Irene in Lesbum, insulam maris Ægæi, urbemque Mitylenem, Græcorum consecutus est imperium, passus est duos appellari imperatores, Orientis unum et alterum Occidentis; eodemque anno 802, quo ipse ad imperii *orientalis*

fastigium evector fuit, Carolum Magnum agnovit, tanquam *occidentalis* imperii Augustum, atque supremum dominatorem. Ita duo coaluerunt imperia, utriusque finibus constitutis. Amplissima autem Venetorum respublica duos per id temporis creavit duces, quorum unus cum uno, alter cum altero imperatore de rebus politicis pertractaret.

Castigati, cultique fuerunt hoc vertente sæculo mores. Instructi exercitus clypeis, arcubus, telis, cassidibus, thoracibus, aliisque armorum, quæ in desuetudinem abierant, generibus. Magistri, seu tribuni equitum munus, in Galliis præsertim, cohonestatum est titulo dignitatis, proceribusque collatum. *Salica* lex, eorum Francorum propria, qui a *Sala* flumine *Salii* a Strabone, aliisque geographis denominantur, decernebat autem filiorum ac posteriorum hæreditatem, cum ante inviolata perseverasset, cœpit imperante Carolo Magno immutari. Constat hæc immutatio ex ablato Saxonibus ab eodem Carolo jure successionis, quod anno 814 restituit eis Ludovicus Pius, atque ex hujus inter filios divisione facta anno 817, 833 et rursus anno 836, quæ in seipsum, ut narravimus, provocavit eorundem filiorum arma. *Christianissimi* regis titulus collatus fuit *Carolo Calvo* anno 859, in synodo Saponariæ, vulgo *Savonieres*; quo titulo a Stephano II cohonestatus fuerat rex Pipinus anno 755. Proprius autem titulus idem evasit regum omnium Galliarum ab anno 1469 et a regno Ludovici XI. Secernebatur hoc nono sæculo conditio hominum indumentorum diversitate, vetitumque vilioribus in vestibus incedere pretiosis. Ipse Carolus Magnus, ut litteris prodidit Eginarthus, tunica lanea, hiemali tempore pellibus lutræ, animantis amphibii, induebatur. Obtinuit in judiciis *crucis* experimentum, præter commemorata capite sexto ferventis aquæ, ferrique candentis, et pro illo sententia proferebatur, qui diutius tenuisset manus extensas, atque in crucifixi modum conformatas.

Præter enumeratos cap. iv perpauca extant scriptores, hic recensendi. *Sabbatius*, jubente Leone VI Σάββα, collectionem legum, quæ fuerat inchoata imperante Basilio, Leonis patre, perfecit, atque sex voluminibus, quæ inscribuntur *Basilicum*,

sive *Basilica Jura*, complexus est. Regio ortus genere et stylo, moribusque candidus fuit *Nithardus*, qui scripsit de dissidio filiorum Ludovici Pii, libri Ptolomæi astronomici, quorum titulus *Almagestum*, in arabicam linguam translatus fuerunt anno 827 in urbe Babylone, jubente Saracenorum rege *Alme-mon*, sive, ut Scaliger et alii quidam vocant, *Maimon*. Cum autem iidem libri anno 1230, jussu Friderici II, Romanorum imperatoris, ex arabica in latinam linguam conversi fuerint, sequitur ptolemaicam astronomiam græce primum conscriptam, apud Latinos obtinuisse, antequam lingua Græcorum in Europa eadem astronomia nota foret. Obscuri admodum et fortassis commentitii, scriptores duo genealogiæ regum Frisiæ, *Solco* et *Sivardus*, *Michael Psellus*, summus philosophus et præceptor Leonis Byzantini, itidem philosophi, distinguendus ab altero cognomine, de quo in sæculo XI. Præclaros poetas, quales extiterunt inter Latinos imperante Augusto, floruisse inter Arabes sub calipha *Aaron-Rachid*, cujus supra meminimus, tradunt complures. *Photius*, quem commemoravimus supra capite quarto, scripsit quoque in Aristotelis *Categorias*. Anonymus, qui Belga creditur, labente nono sæculo litteris tradidit res gestas Normannorum. Carmen inscriptum *De sobrietate* nuncupavit Carolo Calvo *Gallus Milo*; sed is inter scriptores ecclesiasticos, si omnes et singuli forent numerandi, locum haberet, cum Vitam *S. Amandi* exaraverit. Adde *Hugobaldi* poema de laude *calvorum*, cujus lepidum illud initium.

Carmina clarisonæ calvis cantate, camœnæ.